

Vidnets far Anders Arnesen Prestegard var medlem av den forberedende komité for matrikuleringen i 1860-årene, og vidnet har fra ham visshet for at setrene og slåttene blev tatt med ved ansettelsen av gårdens skyld. Dette var forøvrig tilfellet også med de øvrige gårder i Vingelen. Vidnet er for sin del uten tvil om at det var som eiendom setrene og slåttene blev tatt med i gårdens skyld. Han har hørt uttrykket almenning om de utmarksstrekninger av Vingelen hvor setrene og slåttene ligger. Det har nemlig i bygden vært brukt om hinannen med uttrykket sameie, og dermed har vært ment ett og det samme, nemlig at det var Vingelens eiendom. Vidnet har aldri hørt eller tenkt sig at strekningene skulde høre staten til som statsalmenning. Han har ikke hørt om eller kjent til bygslinger på strekninger i fjellet innenfor Vingelen fra fogden til opsittere i bygden, før disse bygselbrever er trukket frem efterat Stor-skiftekommissjonen og senere Høifjellskommissjonen begynte sitt arbeide. — Mosetak i fjellet har i uminnelige tider vært brukt i fellesskap av bygdens innvånere som sameie. Om fiske i Vingelens fjelltrakter forklarer vidnet at fisket i Hundsjøen har tilligget Nordvang som en enerett fra uminnelige tider. Dette er anerkjent i bygden. Strekningene omkring Hundsjøen er sameie for Vingelen. Fisket i Gjersjøen er på samme måte Tollefsvingelen og Persvingelen eneberechtiget til. De har i all den tid som minnes hatt fiskebuer, naust og båt der. I forbindelse med fisket i Gjersjøen har disse gårder også drevet fiske i Eventjønnen, og dit transporterte de båten fra Gjersjøen når de skulde fiske der. På samme måte drev de fisket i Nordre Gjersjøen.

Fra de private parters side er fremlagt en supplerende erklæring fra Arne Prestegard av 21. januar 1925 (dok. 237) bl. a. om den betydning bruken av markeslåtter har hatt for bygden. Om denne erklæring og de øvrige erklæringer fra 1924 og 1925 som er nevnt nedenfor i dette avsnitt, gjelder det at statens advokat ikke har bestridt riktigheten av de rent faktiske opplysninger som erklæringene inneholder (jfr. dok. 242). Arne Prestegard nevner i sin erklæring at gården Prestegard i 1866 hadde 75 vinterlass med markafor — vel det største kvantum gården har hatt. Ikke ofte har det vært så lite som 30 vinterlass. Eiendommens markafor har jevnt over stått side om side i forverdi med hjemmeforet. Både efter egen erfaring og efter alle gamle bygdefolks uttalelser er han forvisset om at i Vingelen har markaforingen i virkeligheten vært grunnlaget for dyrkningen og utvidelsen av hjembygden. Således foregår også utvidelsen den dag i dag. Nybyggere tyr omtrent undtagelsesfritt til markaforingen idet de skaffer sig adgang til å høste flere eller ferre markenger. Avkastningen av disse setter dem istand til å begynne med en besetning hjemme, og med gjødselen av denne besetning kan de forbedre hjemmejorden. Som et eksempel på markaforingens betydning nevner Prestegard slättebruken fra gården Seter, som fra gammel tid hadde den største mengde av markeslåtter i Vingelen. I den tid da den nuværende eiers oldefar var gårdbruker var fra denne gård tre mann beskjeftiget med slått i marken hele sommeren igjennem, og efter gamle folks sigende blev det ført hjem til gården helt op til 100 lass markafor om året.

39. vidne Jon Engebretsen Storgjelten (utrykt rettsbok), 71 år gammel føderådsmann i 1924, opplyser at han var eier av gården Storgjelten (av Rød) fra 1872 til 1921. Til gården hørte en halvdel av Londalsseteren, som var anlagt omkring 1856, og markeslåtter og skogteiger bl. a. i Londalen. Fra skogen i disse trakter blev tatt den brensel som trengtes til seterbruket, og dessuten blev kjørt hjem størstedelen av den brensel han behøvde på gården. Nogen vedfavner blev også solgt til utenbygdsboende. Fra gårdens seter har det ikke vært bortleid nogen havn, men fra andre setrer innen bygden har det tildels vært leid bort havn både til innen- og utenbygdsboende. Sognegrensen for Vingelen har vært betraktet som eiendomsgrense, og fjellet har vært sameie. Vidnet har hørt at dette sameie er blitt benevnt bygdens sameie eller utmarka til Vingelen, likesom han også har hørt benevnelsen bygdens almenning. Han har derimot aldri hørt det benevnt statens almenning og har aldri hørt eller tenkt at staten skulde eie nogen almenning i Vingelen eller i Os og Dalsbygden. Vidnet har vært helt ubekjent med at engeslåtter i Vingelens fjell i gammel tid har vært bortbygset av fogden til opsittere i bygden, og han har aldri i sin tid hørt noget om at nogen annen i bygden har hatt kunnskap om sådanne bygslinger. Om jakten i fjellet forklarer vidnet at også andre i

bygden enn eiendomsbesitterne, således bl. a. gårdbrukersønner, drev jakt, og det blev ikke gjort nogen innvending mot det.

40. vidne **Knut Rasmussen Åsen** (utrykt rettsbok), 71 år gammel føderådsmann i 1924, forklarer at han var gårdbruker på Ytre Åsen i vel 30 år. Til gården, som har vært i vidnets slekt fra 1668, hørte i hans tid seter i Åsan syd for Nonsvola og Londalsseteren eller Storøivollen. Den siste blev bygget i 1873 eller 1874 på slåtter som med havnerett og skog var kjøpt fra Gamle Rød. I Vingelens fjellstrekninger er det, forklarer vidnet, beite i alt vesentlig overalt, og kreaturene på setrene beiter så godt som over alle fjell. Vidnet og hans forfedre på Ytre Åsen — såvidt vidnet har hatt anledning til å erfare deres opfatning — har ansett sig eiendomsberettiget til sine setrer med havnegang og skog og til sine slåtter på samme måte som de eide sine andre herligheter hjemme. Slåttene har de ansett som sin særskilte eiendom og havnegang og skog — da denne var udelt — som sameie. Vidnet har ikke hørt betegnelsen bygdealmenning eller almenning på dette fellesskap i fjellet, men foruten bygdens sameie kjenner han også betegnelsen utmarka for Vingelen. At staten skulde eie noen strekninger i Vingelen som almenning, har han aldri hørt eller tenkt. Det demrer for vidnets erindring at han i sine guttedager eller unge dager hørte snakk om at det i gammel tid var bygsel på strekninger i Vingelens fjell, men at det ikke lenger fantes nogen bygsel igjen. Dette + det blev sagt at det ikke lenger var nogen bygsel igjen, oppfattet vidnet som uttrykk for at strekningene var gått over til eget eie.

I en erklæring av 17. januar 1925 (dok. 236) har Knut Åsen i tillegg til sin vidneforklaring bl. a. uttalt sig om markeslåttens betydning for gårdsbruket i bygden. Det han sier om dette faller sammen med de uttalelser av Arne Prestegard som før er gjengitt.

21. vidne **Ole Jensen Røe**, tillike avhørt som 41. vidne (T. R. III s. 37 og utrykt rettsbok), 73 år gammel føderådsmann i 1924, var gårdbruker på Gamle Rød fra 1890 til 1918. Han forklarer bl. a. at denne gård fra gammel tid hadde en rekke slåtter i Londalen og Orvildalen. Han oppgir disse slåtters beliggenhet og navn og nevner bl. a. at gården også hadde et slåtteng nordligst i Bratthøa. På slåttene ved Storøien blev det bygget seter i 1843 eller 1844 (Storøivollen). Om bortleie av markeslåtter forklarer vidnet at han ikke kjenner noget tilfelle av slik bortleie til andre utenbygdsboende enn Tolginger, som han regner for utenbygds. Han nevner flere eksempler på at Tolginger har leid slåtter i Vingelens fjelltrakter. Om salg av ved forklarer han at han selv og også hans far solgte ved såvel fra hjemmeskog som fra seterskog til jernbanen. I 1830-årene eller muligens noget tidligere var det grubedrift i Vingelen, og det blev da hugget og solgt adskillig bjørkeved til grubedriften. Enhver opsitter hugget da i bjørkeskogen hvor han vilde, efter hvad det er blitt ham fortalt. Skogen blev dengang betraktet som et bygdesameie. Senere er den blitt utskiftet. Om bortleie av jakt forklarer vidnet at han selv, Amund Haugen og Knut Åsen for en 20—30 år siden — det var før jaktloven av 1899 — leide bort jakten i Storøivollens og Bratthøvollens strekninger. Det var skrevet kontrakt hvor grensen var angitt mot Orvildalstrakten. Nogen tid før var, såvidt han erindrer, jakten ved Gjera blitt bortleid. I nyere tid har jakten vært bortleid på forskjellige andre steder i fjellet og nærmere hjemme, bl. a. i Orvildalen og i Kletten. Om fiske i Vingelens utmarksstrekninger uttaler vidnet at fisket i Øvre Tallsjøen tilhører fire gårder i Rød og er matrikulert under disse. På samme måte tilhører fisket i Gjersjøen Tollefsvingelen og Persvingelen. Til dette fiske hører også, efter hvad vidnet har trodd, fisket i Lille eller Nordre Gjersjøen. Eventjønnet har vidnet derimot betraktet som hørende til fellesskapet eller sameiet. Bjønntjønnene — det er 9 stykker av dem, men fisk bare i 2 — har vidnet oppfattet på samme måte som Eventjønn. Hundsjøen hører Torger Nordvang til. Lille Hundsjøen derimot betrakter vidnet på samme måte som Eventjønn og Bjønntjønnene. Fisket i Busjøen har vidnet hørt skulde tilhøre Halvor Jordet som eier slåttengene omkring. Vidnet har likesom sine forfedre oppfattet sine slåtter og setrer med havnegang og skog som privat eiendom på samme måte som strekningene hjemme ved gården. Og han har alltid hørt at de øvrige opsittere i Vingelen har hatt samme opfatning. Havnegang, mosetak, jakt og fiske

har vært utøvet i fellesskap og har vært ansett som et sameie for bygden. Vidnet har aldri hørt at dette fellesskap eller overhodet nogen del av fjellstrekningene i Vingelen er kalt almenning, hverken bygdealmening eller statsalmening. Betegnelsen har vært sameie eller utmark for Vingelen. Han har aldri i sin tid hørt omtale fra noget hold at det i gammel tid skal ha vært bygslet engeslåtter i Vingelens fjell til opsittere, og han har således vært ganske ubekjent med at sådan bygsling har funnet sted.

I en erklæring av 15. januar 1925 (dok. 234) har Ole Røe uttalt sig om markaforingens betydning på samme måte som Arne Prestegard og Knut Åsen (jfr. foran). Han nevner særskilt at Gamle Rød i hans ungdom kjørte hjem minst 60—70 vinterlass med høi fra markeslåtterne, derav minst 40 lass fra Storøien, og at gården Rønningen hvert år førte hjem minst 80 vinterlass fra sine slåtter i Lien, Langseteren, Gjeråsen, Svartåsen og Berget. Gården beskjeftiget hver sommer i markaforingen som regel 3 mann i 7—8 uker og i en måneds tid hele 6 mann. Han tilføier at det i hans tid har nedsatt sig innpå 40 nybyggere i Vingelen sogn som nu på sine bruk har op til 5—6 kuer og 1 hest. Omtrent alle disse nybyggere har utført sin rydning og opdyrkning først og fremst ved hjelp av den markaforing som de ved leie eller lottarbeide e. l. har skaffet sig anledning til.

Under forretningen er også dokumentert endel erklæringer som i sin tid — 1912 — blev fremlagt i høiesteretssaken om storskiftet, se dok. 77 s. 48—52, og som bl. a. handler om opfatningen av rettsforholdene i fjellstrekningene. I så henseende er disse erklæringer holdt i noget forskjellige uttrykk. Det heter at det som «ikke har vært optatt av privatrettigheter til slått eller havnegang, har vært betraktet som bygdealmening hvor bygdens befolkning hadde fri adgang til mosetak, havnegang, jakt og fiske» — at fjellet alltid har vært «betraktet som almenning hvor bygdens befolkning i århundreder har utøvet slåttebruk, havning og mosetak» — at fjellet «har vært betraktet som bygdens eiendom hvor enhver fritt kunne jakte og ta mose like til grensen mot nabobygdene» — at bygdens folk «alltid har betraktet fjellet som sin eiendom hvor de fritt kunde jakte, utøve slåttebruk og ta mose» — eller at det fjell som ikke var optatt av slåtter «alltid har vært betraktet som felleseie hvor bygdens befolkning hadde uhindret adgang til mosetak, jakt og havning».

2. Magnilsjøtrakten.

a. *Dokumentstoff* (jfr. med det følgende arkivkonsulent Tanks fremstilling i dok. 44 s. 5 flg.).

I *m a t r i k k e l e n* a v 1 6 6 7 er det nevnt at gården Vingelen har fiskeri «af gammelt» bl. a. i Magnilsjøen, og at Seter har fiskeri «med dem på Wingelen» (dok. 45 nr. 1).

Om *b y g s l i n g e r* i Magnilsjøtrakten foreligger følgende opplysninger:

I 1685 blev tinglyst en bygselseddel til Torgier Knudssøn Vingelen med flere på Magnilsjøens engeslåtter. På disse kunde avles «tre læs hø til skatters svarelse». Disse engeslåtter er omtalt i en besiktigelsesforretning av 1687 over den benefiserte gård Vingelen. Av slåtterne, som ikke ved rydning kunde forbedres, hadde efter jordeboken vært «skattet» for 3 lass høi, og høiere kunde de ikke «andsees» (dok. 45 nr. 5). — I 1707 blev «Magnild siøens engesletter udj almindingen» bygslet til Amund Simensen og Esten Halvorsen Vingelen (dok. 45 nr. 13). — En bygselseddel på nogen myrslåtter på søndre side av Magnilsjøen som før hadde vært bortbygslet til Ole Evensen Ringebo, blev i 1720 utstedt til sønnen Thore Olsen Haugen på Tolgen. I bygselseddelen heter det at «de af Wingelen» har sine slåtter på den nordre side av den samme sjø (dok. 77 s. 24). I 1742 fikk Tore Evensen Haugen fra Tolga bygselseddel på nogen myrslåtter på den søndre side av Magnilsjøen (dok. 77 s. 24). Om dette var de samme slåtter som omhandlet i den nettop nevnte bygselseddel av 1720, er ikke nærmere opplyst. — Esten Amundsen og Ole Olsen Vingelen fikk i 1743 bygselseddel på Magnilsjøens engesletter, jfr. skoginspektør Hummels fortegnelse av 1767 hvor denne bygsel er opført (dok. 45 nr. 42). — I 1745 blev til Embret Embretsen Negård Vingelen bygslet nogen engeslåtter i Magnildalen «så som fra

Magnild siøe oset på den nordre siide af elven og i høieste Busiøevold hammeren, derfra og ydderst i Nabstohoug» (dok. 77 s. 24).

Skyldsetningsforretninger og overdragelsesdokumenter. Den 18. februar 1796 blev tinglyst et skjøte til Jon Jonsen Vingelen fra Hans Jonsen og Esten Iversen, som bodde på Kirkebakken i Tolga, på en engeslått ved Magnilsjøen som «lunge hadde tilhørt» gården Kirkebakken. Denne slått strakte sig fra en stor bekk langs sommerveien til den nordre ende av søndre Magnilsjø og på den søndre side av elven mellem Magnilsjøene «fra bekkens utløp i elven til fjellet og på den nordre side av engeslåttten fra fjellet til den største berghammer, i lige linje fra denne berghammer til en gammel lade og derfra til et bratt berg på den søndre side.» Kjøpesummen var 46 rd. (dok. 44 s. 12). — Den 2. mars 1802 utstedte Ole Tommesen, som var eier av Jemtgården på Tolgens hytteplass, skjøte til Helge Iversen Stae (Stai er en gård i Kvikne) på «Jemtengene», som var «beliggende ved Magnilsjøen imellem Quichne og Vingelen», for 40 rd. Ifølge skjøtet hadde selgerens svigerfar kjøpt denne slått i 1766 av Esten Knudsen Røe (dok. 170).

Den 9. september 1830 blev efter forlangende av prost Hagerup i Opdal holdt en skyldsetningsforretning over «den såkaldede Magnilddals sæter, tilgrændsende Tønset, Tolgen og Qviknes thinglaug» (dok. 46 nr. 91 jfr. dok. 80). Denne seter med havnestrekninger og de slåttenger som lå i disse strekninger, hadde prost Hagerup ved skjøte av 21. juli 1830 (jfr. nedenfor) solgt til Engebret Estensen Røsten i Tynset for 1000 spd. Det fremgår av forretningen at seteren var bygget av prost Hagerup, efterat han hadde kjøpt sammen ialt 10 engeslåtter ved Magnilsjøene. De fleste av disse slåtter var solgt av opsittere i Tynset og Kvikne, en enkelt, «Hjortengene», av det Hjortske legat på Røros. Grensene for hver enkelt av disse slåtter blev påvist under forretningen. En rekke opsittere i Tynset, Tolga (Vingelen) og Kvikne møtte efter varsel som «angrændsende» mot den strekning som var begjært skyldsatt. De hadde intet annet å erindre mot skyldsetningsforretningens fremme «end de for deres markeslåttenge og videre for deres eiendomme havende rettigheder tog deres lovlige ret reserveret mod nærværende Magnilddals sæterens eier til ikke med kreaturhavninger eller på anden måde at fornærme deres eiendomme, ligesom de end ydermere efter den med Engebrikt Røsten trufne mindelige overenskomst måtte bemerke at der til gjensidig betryggelse på alle sider skal i omhandlede henseender oprettes formelig contract». (En slik kontrakt med opsittere fra Vingelen er også dokumentert, jfr. nedenfor). Fra Niels Nielsen Hov i Soknedalen som eier av «Grøtdalens» eller «Gryddalens» seter (Gryddalsseteren i Kvikne) blev derimot fremlagt en skriftlig protest mot fremme av forretningen. Skrivelsen gikk ut på at efter hvad ryktet sa skulde en skyldsetningsforretning fremmes på og over endel engesletter som prost Hagerup hadde kjøpt og som var beliggende ved Magnilsjøen. Hvis det var så at forretningen «angår engeslotterne som sådant brug», hadde han intet å erindre, men dersom de skulde «betragtes som havnegang og ondenger ligeså, såsom provsten i nogle år haver brugt det, hvorved jeg som naboe og eyer af Gryddalens sæter bliver fornærmet, da jeg ikke kan tåle sådant nyt brug», bad han forretningen utsatt inntil han som nabo og medeier blev innvarslet for å kunne bevise sin hjemmel og fremkomme med sin protest «såvelsom flere angrændsende». Likeoverfor denne skrivelse gjorde prost Hagerup og hans kjøper Engebret Røsten gjeldende at Niels Hov ikke hadde nogen havnerett i den strekning som forretningen gjaldt, og retten fant heller ikke nogen grunn til å stanse forretningen. Prost Hagerup gjorde videre opmerksom på at den såkalte «Hytteskrivereng» i Magnildalsstrekningen efter sigende skulde høre under «Tolgens enkesæde, gårdeparten Wingeln som i daglig tale fører navnet Tollefsen». Dette hadde han vært uvidende om dengang han kjøpte Magnildalens engeslåtter og strekninger til seter. Efter hvad der da blev forsikret ham, trodde han at Hytteskriverenget «var med de øvrige privat eiendom og derfor opførte derpå samtlige nu befindtlige huuse». Imidlertid fant han det nu rigtigst å la Hytteskriverenget være undtatt fra skyldsetningen. I forretningen heter det videre at følgende rådelepunkter blev påvist «for de ydre grændser af engeslotterne med de dermed i forbindelse værende strækninger»: «a. På søndre side. Deelet tager sin begynn-

delse fra Magnildåen ved et sted kaldet Storodden hvor merket er antydnet ved en stor steenhælde og går i nordost til et X hugget birketræ i Kjeringenget, videre derfra i øst over et myrstrøg over Busjøvolen og Busjødalen i linie med Ole Jordets stabstør og stiger Frises engeslotter lige op til det øverste av Busjørabben eller fjeldet. b. På østre side. Går grændselinien fra sidstbemeldte sted, nemlig Busjørabben, i nord til Jeersjøhøen, og det høieste av Sætertangens fjeld, følger videre dette indtil midten af Frængstadkjernet. c. På nordre side fra sidstmeldte punct går linien tvert over dalen i sydvæstlig retning til Grøtfaldet og derfra til det høieste af Esfjeldet. d. På væstre side: Mærket går videre fra sidstmeldte punct efter det høieste af førbeskrevne fjeld til grændsen af Hobengene /: der tilhøre 9 oppsiddere på det beneficerede gods i Wingeln :/ og følger samme ned til en steenhammer i nordre Magnildsøen og går herfra i syd efter midten af søndre Magnildsøe, samt Magnildåen til Storodden, nemlig den sammestæds under bogstav a. beskrevne steenhælde». Med hensyn til skyldlegningen av den strekning hvis grenser således var beskrevet, fant retten det ikke mulig å bestemme med sikkerhet om nogen av slåttengene var kommet fra matrikulerte gårder i Tynset, Tolga eller Kvikne, og at det derfor var umulig å fastsette særskilt skyld for hvert slåtteng til avdrag i nogen matrikulert gårds skyld, «ligesom det forekommer, at sælgernes adkomster til de fleste af omhandlede Magnilddalens fieldmarkslåtter og strækninger, hovedsagelig begrundes på hævde og upåankeligt brug». Under disse omstendigheter fant retten at eiendommen måtte bli å skyldsette til matrikkelens forbedring, og fastsatte skylden til 1 skylddaler eller 1 kalvskind. Det heter tilslutt i forretningen at «Hytteskriverenget» var undtatt fra skyldsetningen, og likeledes var undtatt et litet markengestykke på østre side av søndre Magnilsjø, «Jakobstabstøet» som efter oppgivende skulde høre under Hopengene.

Skyldsetningsforretningen blev tinglyst den 20. juli 1831, og eiendommen blev innført i matrikkelen for Tolga som lnr. 358 Magnildalen (dok. 198). Som tidligere nevnt fremgår det av skyldsetningsforretningen at prost Hagerup for en kjøpesum av 1000 spd. hadde overdratt eiendommen til Engebrigt Estensen Røsten i Tynset ved skjøte av 21. juli 1830. I dette skjøte (dok. 81), hvor de 10 slåttenger er spesifisert, heter det bl. a. at selgeren forbinder sig til å anvende hele sin innflydelse for at også Hytteskriverenget «som nu er lagt til gården Tollefsen og bruges mod årlig afgift», skulde bli Engebrigt Estensens eiendom. Skjøtet blev tinglyst den 16. februar 1831.

Om den i 1830 skyldsatte eiendom Magnildalens senere skjebne henvises til den som dok. 160 i Tynsetforretningen fremlagte panteregisterutskrift (som er å anse som fremlagt også i 9de felt, jfr. bemerkningene herom i avsnitt II). Som det fremgår av denne utskrift, er det opprinnelige lnr. 358 eller nu gnr. 14 bnr. 1, i tidens løp blitt delt i 5 bruksnummere som har vært gjenstand for en rekke overdragelser. Bruksnr. 1 blev i 1845 tilskjøtet Esten Embretsen Røsten, som i 1888 utstedte skjøte på denne eiendom (da av skyld mark 1,10) og lnr. 394^a (Hopenget, jfr. nedenfor) til Peder Embretsen Myrvang (Tynset) for 2900 kr. Senere sees bnr. 1 å ha vært overdratt til Gunder E. Smedplass (Alvdal) i 1899, til Ivar O. Åshaug (Vingelen) i 1914 og til Halvor Brandvold (Alvdal) i 1922. — Når bruksnr. 2 blev skyldsatt fra bnr. 1, fremgår ikke av panteregisterutskriften, men det synes å være skjedd før 1858. Dette bruksnr. blev i 1858 overdratt av John Mortensen Nordmoen til Esten Embretsen Røsten og i 1900 av Embret H. Paureng (Alvdal) til Hans E. Paureng. I 1860 synes denne del av Magnilseteren å ha tilhørt en John O. Sten på Hansmoen i Tynset, jfr. nedenfor om et kommisjonsforlik av 1860. — Bruksnr. 3 blev i 1865 skyldsatt fra bnr. 2 og samme år tilskjøtet Ole Hansen Sageng (Tynset). I 1886 blev tinglyst skjøte til Bernhard L. Steien (Alvdal) og i 1887 til Peder P. Gråplass (Alvdal). — Bruksnr. 4 blev skyldsatt fra bnr. 1 i 1885 og i 1888 tilskjøtet Iver Olsen Nygård (Alvdal?). I 1907 blev tinglyst skjøte på dette bruksnummer til Hans I. Nygård. — Bruksnr. 5 blev skyldsatt fra bnr. 1 i 1885 og i 1888 skjøtet til Johan Adamsen Strømsøien (Alvdal). I 1903 blev tinglyst skjøte til Hans Johansen Strømsøien.

Det fremgår av skyldsetningsforretningen av 1830 at den strekning som da blev skyldsatt,

på vestsiden av Magnilsjøene støtte mot «Hopengene» som på den tid hørte under 9 opsittere på de benefiserte gårder i Vingelen. Den 8. juli 1870 blev holdt en skyldsetningsforretning over 3 deler av Hopengene som nu tilhørte Esten Embretsen Røsten, Ole Sageng i Tynset og Hans Paureng i Alvdal. Grensene for Esten Røstens del blev beskrevet således: mot øst til det nordre Magnilsjøos, mot vest til nøkent fjell, mot nord til havnegangen og mot syd til Ole Sagengs andel av Hopenget hvor grensen var angitt med merkede trær. Ole Sagengs slått grenset mot nord til Esten Røstens del, mot vest til fjellet, mot syd til Hans Paurengs del og mot øst til Magnilelven. Hans Paurengs del grenset mot nord til Ole Sagengs del, mot vest til fjellet, mot øst til Magnilelven og mot syd til Nils Storengs og Esten Røstens eiendeler. Slåttene blev skyldsatt til matrikkelens forbedring, og forretningen blev tinglyst den 15. desember 1870 (dok. 44 s. 14—15). De skyldsatte slåtter blev innført i matrikkelen for Tolga (dok. 197).

A n d r e d o k u m e n t e r. Under skyldsetningsforretningen over Magnilseteren i 1830 var det som før nevnt forutsetningen mellom de møtende at en særskilt kontrakt skulde opprettes om grensene mellom Magnilseterens og de tilstøtende havnestrekninger. Den 17. februar 1831 blev opprettet og tinglyst en slik kontrakt mellom Engebret Røsten og endel opsittere i Vingelen. Denne kontrakt gjentar grensebeskrivelsen i forretningen av 1830 og fastsetter at «ligesom Engebret Røsten ei må havne sine creature eller foretage nogetsomhelst bruk udenfor den markstrækning, der ligger indenfor omskrevne grænselinje, således må Vingelens oppsiddere heller ikke havne eller foretage noget slags bruk på Engebret Røstens eiendom». I overtredelsestilfelle skulde en mulkt betales (dok. 46 nr. 93). I 1860 innkalte flere opsittere i Vingelen de daværende eiere av Magnilsetrene Esten Røsten og John O. Sten på Hansmoen i Tynset til forlikskommissjonen i anledning av at Magnilsetereierne skulde ha overtrådt kontrakten av 1831. Saken endte med et forlik som forutsatte at denne kontrakt fremdeles var bindende (dok. 44 s. 14).

b. Vidneførsel.

Under vidneførsel i 1924 i Tynsetforretningen — som blir å ta i betraktning også i 9de felt forsåvidt Magnilsjøtrakten angår, se avsnitt II foran — har 8. vidne **G u n d e r E l l e f s e n S m e p l a s s**, som er gårdbruker på Smeplass i Alvdal, oplyst (T. R. IV i 8de felt s. 68) at han i 1899 kjøpte den seter i Magnildalen som nu tilhører Halvor Brandvold i Alvdal (bnr. 1, se opplysningene foran om det foreliggende dokumentstoff). Av de fem Magnilsetrer eies nu fire av Alvdøler og den femte av en Tynseting. Hver av setrene har dessuten særskilt skyldsatte slåtteng, Hopengene, som ligger langsmed Søndre Magnilsjø på vest iden og delvis strekker sig nedefter Magnilla hvor de støter til slåtteng tilhørende Storeng på Tynset. Magnilsetereierne har også slåtteng som ligger i skyld med setrene, således Bonåslia syd for Magnilsjøen på østre side av Magnilla, Haugenglia på østre side av Busjøvola og Gammelutstulia på østre side av Busjødalen fra Gammelutstutjønn og sydover forbi Langtjønn. Her tilstøter Friisenget som strekker sig nedover til Busjøen og som vidnet og Simen Gråplass kjøpte av Embret Friis i Vingelen nogen år efter at vidnet var blitt eier av seter i Magnildalen. Friisenget blev i den anledning skyldsatt fra Embret Friis' eiendom Negård. Vidnets part i Friisenget blev solgt sammen med seteren. Slåttengene var brukt som sådanne i vidnets tid og er det visstnok fremdeles. I den første del av sommeren vilde de derfor ikke ha creaturene sydover i slåttengene, men senere på sommeren blev også de benyttet til havning. Forøvrig beitet creaturene i den for setrene felles havnegang nord gjennom dalen så langt som de selv vilde. På begge sider av dalen er det fjell som naturlig avgrenser havnegangen. Det er beite til høieste fjell på begge sider, og creaturene gikk også der så langt de vilde. Vidnet har aldri hørt eller tenkt annet enn at setrene med tilhørende strekninger og slåttengene var full privat eiendom for vedkommende eiere. Da han kjøpte seteren i 1899, kom det ikke fra nogen av sidene til uttrykk nogen tvil derom, og vidnet har heller ikke før eller siden hørt nogen tvile på det.

9. vidne **P e r T o r e s e n S t r ø m s l ø k k e n** (s. 69), gårdbruker på Strømsløyken

i Alvdal, forklarer at han eide seter i Magnildalen i omkring fem år inntil han solgte den til Gunder Smeplass (8. vidne). Vidnet byttet til sig seteren av Per Myrvang i Tynset mot seteren Kroktjønna som ligger en mils vei lengere syd i Magnildalen. Per Myrvang gav ikke uttrykk for nogen som helst tvil om at Magnilseteren var full privat eiendom, og vidnet selv var ikke i tvil om at seteren var likeså fullt privat eiendom som seteren Kroktjønna som han byttet bort. Per Myrvang nevnte ved byttehandelen grensepunkter for Magnilsetrene, men vidnet kan ikke erindre dem nu.

10. vidne Peder Embretsen Myrvang (s. 70), gårdbruker på Myrvang i Tynset, opplyser at hans far Embret Toresen Myrvang i 1875 kjøpte seter ved Magnilsjøen av Esten Røsten. Det var dengang tre setrer ialt ved Magnilsjøen. Den seter faren kjøpte utgjorde omtrent halvparten og de to andre hver en fjerdedel. Faren solgte en fjerdedel av sin halvdel til Embret Paureng, som igjen solgte videre til Iver Nygård (bruksnr. 4, jfr. foran), og en fjerdedel til Ole Sageng hvis part senere gikk over til Johan Strømsøien (bruksnr. 5, jfr. foran). Ved disse salg blev det således fem mot før tre setrer ved Magnilsjøen. Havnegang og skog var felles for de fem setrene, og kreaturene beitet nord gjennom dalen så langt de vilde gå. Vidnet hørte ikke oppgitt bestemte grensepunkter for setrenes havnestrekning. Han har alltid likesom sin far og de andre setereiere oppfattet Magnilsetrene som full privat eiendom og har aldri hørt eller tenkt at de skulde ligge i almenning.

11. vidne Lisa Hansdatter Kværnhusøien (s. 70) forklarer at hennes far Hans Paulsen Paureng engang i 1860-årene kjøpte seter ved Magnilsjøen av en opsitter på gården Hansmoen i Tynset. Seteren (bnr. 2, jfr. foran) gikk fra faren over til vidnets svoger Embret Paureng hvis sønn Hans Paureng nu eier den. Vidnet, som i 1924 var 70 år gammel, hørte aldri annet, forklarer hun, enn at setereierne ved Magnilsjøen anså sig som eiere av seterstrekingene på samme måte som de eide sine eiendommer hjemme i bygden.

13. vidne Erik Olsen Lunås (s. 71), gårdbruker på Lunås i Tynset, forklarer at han har seter bl. a. i Magnildalen nedenfor Magnilkroken. Seteren ligger i utskiftet skog. Vidnet er fra barnsben av — han var i 1924 64 år gammel — godt kjent med de folk som ned gjennom tiden har eid setrene ved Magnilsjøen, og mener sig derfor å være fortlølig med den opfatning setereierne har hatt av sitt rettsforhold til setrene. Og denne opfatning har vært at setrene med tilhørende strekninger er full privat eiendom på samme måte som gårdene hjemme i bygden. Setrene har gått fra hånd til hånd i kjøp og salg og har så godt som alltid vært på utenbygds hender. Han har i sin levetid aldri hørt omtale eller visst at det i gammel tid har vært bygsel fra fogden på slåtteng ved Magnilsjøen. Vidnet har tatt mose i Eidsfjellet og Gjersjøtangen og mener at rett til slikt mosetak tilligger gården fra uminnelige tider.

3. Busjødalen og Gjeras dal.

a. *Dokumentstoff.* I det følgende er for oversiktens skyld omtalt det vesentlige av det dokumentstoff som foreligger om Gjera — Busjøtrakten selv om en del av dokumentene må antas å gjelde strekninger som faller utenfor 9de felt (jfr. oversikten i dok. 44 s. 16 flg.).

Hverken i Landkommisjonens jordebok 1661 eller i matrikkelen 1667 er nevnt noget om engeslåtter i disse trakter. Derimot er i jordeboken for 1688 nevnt at opsitteren på Lonåsen i Tynset brukte en engeslått kalt Storåsen. Denne slått antas å ha ligget i Busjødalen (dok. 44 s. 16).

På tinget for Tynset den 30. juni 1681 blev behandlet en sak mellem Esten Evensen Vangen og Jakob Vingelen, begge av Vingelen, om en engeslått ved Gjera elv. Saksøkeren Esten Vangen, som mente at Jakob Vingelen hadde trengt sig inn på hans engeslått ved Gjera, førte vidner om at slåtten var tatt i bruk for omkring 30 år siden av avdøde Erik Vangen. Innstevnte gjorde gjeldende at han hadde brukt engeslåtten en 15 års tid, at den var «ryddet og forbedret i Ko. Maj. alminding» og at han måtte være nærmest til å bruke slåtten «etter Kongl. Maj. beuillings Zedels indhold». Saksøkeren blev pålagt å tilstevne

saken på åstedet og der bevise lovlig adkomst, idet det visstnok var ført vidner om at Erik Vangen og hans eftermann Esten Vangen hadde brukt den omtvistede engeslått under sin eiende gård, men ingen hadde prøvet at slåttene var «en ejendoms pertinentz under Wangen eller samme gård med rete at tilhøre». Samtidig blev tingalmuen spurt «om det var dem vitterligt at enten for^m omtuistende engeslet låe i Esten Wangens hiem rast eller i Kongens alminding». Hertil svarte almuen at engeslåtten lå «en miill weys fra bøjden», og derefter nedla fogdens fullmektig forbud mot at nogen av partene befattet sig med den omtvistede engeslått inntil fogdens nærmere ordre og befaling forelå (dok. 45 nr. 2). Nogen opplysning om hvordan det senere gikk med denne sak, finnes ikke i rettsprotokollene.

I 1685 blev tinglyst en bygselseddel til Torgjer og Jakob Vingelen av 14. november 1684 på Busjø engeslåtter (dok. 44 s. 16). At gården Vingelen hadde engeslåtter i Busjødalen, er også omtalt i den tidligere nevnte besiktigelsesforretning over Vingelen av 1687 (dok. 45 nr. 5). I 1708 blev tinglyst en bygselseddel av 1707 til Knud Torgjersen og Ole Jakobsen Vingelen på Busjø engeslåtter. Det heter i bygselsedlen at slåttene alltid hadde vært brukt under disse gårder (dok. 44 s. 17). De samme Busjø engeslåtter blev i 1743 bygslet til Torger og Ole Vingelen (dok. 44 s. 17).

I 1701 blev tinglyst en bygselseddel, utstedt samme år, til Ole Estensen Tolgen på noen engeslåtter i Gjeråsen, nemlig på begge sider av elven Gjera (dok. 44 s. 17). På disse slåtter og en slått i Busjødalen fikk Esten Olsen Tolgen bygselseddel i 1720 (dok. 77 s. 25). Ny bygselseddel på disse slåtter blev utstedt til Esten Olsen Tolgen i 1743 (dok. 44 s. 20).

I 1721 blev tinglyst en bygselseddel av 16. juni s. å. til to opsittere på Udby i Tynset på «nogle engeslåtter udi almindingen kaldet Gjeråsen, fra Buesjøevolden til Gjera elv $\frac{1}{2}$ fierding vei søer effter, vest efter Gjerås floen, og øst effter på høyeste Gjeråsen, hvor de Wingelens opsidderes slåtter imodtager». Denne bygsling blev fornyet i 1744 (dok. 77 s. 25). Den 28. juli 1721 fikk Peder Vingelen og Jon Østermoen bygselseddel på en engeslått i almenningen kalt «Jerås» (dok. 44 s. 18). Da Embret Lonåsen i Tynset i 1730 også fikk bygselseddel på en engeslått i Gjeråsen, kom det til tvist mellom Vingelens og Lonåsens opsittere. Saken blev utsatt til behandling på åstedet, men rettsprotokollene gir ikke opplysning om nogen fortsettelse (dok. 44 s. 19).

I 1723 blev tinglyst en bygselseddel til Anders Jonsen Herdal på Tolgen (arbeider ved Tolgens hytte) på noen «engeflekker» i Busjødalen i almenningen, nemlig fra Tobakken (Tobekken?) tvert over i Gjeråsen og derfra til det sted hvor to bekker, som kommer fra «Busjøvollen» (Busjøvola) og Gjeråsen, støter sammen. Herimot protesterte Amund Vingelen på Vingelen gårds opsitteres vegne, da disse slåtter lå i den sirkumferens som Vingelens opsittere hadde tatt i feste. Senere anla Vingelen gårds 10 opsittere sak mot Anders Herdal. Saken endte med forlik som gikk ut på at Anders Herdal skulde beholde de bygslede steder i 8 års tid, men derefter skulde hans bygselseddel være uten verdi, og han skulde avholde sig fra bruken som derefter skulde utøves av Vingelen gårds opsittere når de fikk bygselseddel av kongens foged (dok. 44 s. 18—19). Under henvisning til dette forlik utstedte fogden den 22. oktober 1725 bygselseddel til Vingelens opsittere på «nogle engeflekker i almindingen: såsom fra Gjerås i Tobækken til ryen i Busjøekiernet» (dok. 77 s. 25). I 1734 gikk opsitterne på Vingelen til nytt saksanlegg mot Anders Jonsen Herdal da denne fremdeles brukte slåttene i Busjødalen. Et nytt forlik blev nu inngått hvorefter Anders Herdal skulde få bruke slåttene dette år, mens han frafalt videre krav på bruksrett til slåttene (dok. 45 nr. 26).

Av andre bygslinger på engeslåtter i disse trakter skal nevnes (dok. 44 s. 17 flg.): bygselseddel av 1717 til Siver Carlsen Lonåsen i Tynset på Busjøtangens slåtter som før hadde vært bygslet til hans far, 1732 til Lonåsens opsitter på noen engeslåtter «såsom Storåsen fra Jera elv i Busjødalen og derfra i Magnila og videre», 1735 til Esten Toresen Lonåsen på halvdel av Magnildalen og Busjøtangen, 1737 til Matias Estensen Lonåsen på de slåtter i Magnildalen og Busjøtangen som hans bror tidligere hadde hatt i bygsel, 1740 til enken Kirsti Estensdatter på en engeslått kalt «Jerås» — denne slått blev i 1744 bygslet til Rasmus

Østermoen, 1744 til Embret Carlsen Lonåsen på halvdel av Busjøtangens engeslåtter (bygslat i 1717 til Siver Lonåsen), 1753 til Tore Lonåsen på slåtter kalt Storåsen fra Gjera elv i Busjøbekken og derfra i Magnila.

Det dokumentstoff om skyldsetning og overdragelse av engeslåtter som er fremlagt under behandlingen av feltet, er for disse trakters vedkommende forholdsvis sparsomt (jfr. dok. 44 s. 21 flg.). I 1837 blev fra Negård Vingelen skyldsatt bl. a. en engeslåt i Busjødalen sammen med seteren Livollen. Skjøte blev utstedt fra Lars Friis til Arne Lien i 1838. — I 1840 blev tinglyst en kjøpekontrakt om overdragelse fra Amund Knudsen Østre Moen til Esten Tolgen av en engeslåt «Buavolenget» efter gamle merker. — 1870: skyldsetning til matrikkelens forbedring av et engestykke i Busjødalen «vestenfor Butjernet», tilhørende Tore Rasmussen av Tynset. — 1886: skyldsetning av to fra Trøansakeren i Vingelen utskilte engeslåtter «Skarenget» og «Fjellenget» med en liten bjerkeskog på østsiden av Busjødalen ved Busjøen. — 1886: skyldsetning fra Nordvang av «Gjerenget» på vestsiden av Båvola, solgt til Simen O. Østerås (dok. 258 nr. 48).

Foruten de rettssaker om strekninger i Gjera — Busjøtrakten som er omtalt i forbindelse med opplysningene om bygsling av slåtter, kan nevnes en sak som opsitterne på Vingelen, Moen, Seter, Rødningen og Vangen i Vingelen i 1754 anla mot en opsitter på Udby i Tynset om mosetak i «et citantene tilhørende fjell Busjøstabbene (?), beliggende omtrent 1 mil fra deres gårder». Innstevnte mente at de omtvistede steder «likesåvel var deres som citantenes eiendom». Saken blev henvist til åstedet, men kan ikke sees videre forfulgt (dok. 44 s. 21).

Om de skogdelinger som er foregått i disse trakter henvises til fremstillingen i avsnitt V, 2 foran.

b. Vidneforklaringer og erklæringer.

Den forklaring som 20. (38.) vidne Arne Andersen Prestegard har avgitt, se underavsnitt 1 foran, gjelder bl. a. traktene ved Gjera og Gjersjøen. Han opplyser at gården Prestegard hadde slåtter ved Gjera og Gjerseteren der hvor veien til Magnilseteren krysser Gjera, og beliggende på begge sider av Gjera. Gjerseteren på Gjeras vestside har ikke vært brukt som seter i manns minne. Det vises tufter av seterhuser på stedet, og en farbror av vidnets far ved navn Tore, som var født år 1800, hadde av en gammel mann Halvor Vingelsgård hørt at denne hadde sett seterhuser på Gjerseteren. — Simen Østerås fra Vingelen har av Nordvang kjøpt slåt ved Gjera på vest- og østsiden og bygget seter der på vestsiden — nærmere når dette var, husker vidnet ikke, men det var ialfall før 1900. Seteren, som er skyldsatt fra Nordvang, eies nu av Hedemarkinger. — Om Busjødalen forklarer vidnet bl. a. at Skalenget og Fjellenget som ligger i denne trakt og er særskilt skyldsatt, i sin tid blev solgt av gården Åkeren til Volden på Tolga og nu er på Tolgingers hender — salget fra Åkeren foregikk før vidnets gårdbrukertid. — I sin supplerende erklæring av 21. januar 1925 (dok. 237) nevner Arne Prestegard at Vingelseiendommene «Tollefsen», Vingelsgård, Persvingelen og Trøan i hans ungdom hadde slåtter ved og omkring Gjersjøene. Slåttene blev av gamle folk omtalt som hørende under disse eiendommer fra uminnelige tider uten at det nogen-sinne omtaltes noget bygsel forhold.

40. vidne Knut Rasmussen Åsen har i sin forklaring i 1924 — se om denne forklaring forøvrig underavsnitt 1 foran — bl. a. gitt endel opplysninger om Busjødalen. Han forklarer at han av sine forfedre har hørt at Busjødalen innen Vingelens grenser ansåes for å tilhøre gårdene Jordet og Akeren i fellesskap. Vidnet er født og oppvokset på Jordet. I det 18de århundre engang skal ett eller to slåtteng syd for Busjøen ha fulgt med en datter på Jordet som giftet sig til Haugen i Lonåsen i Tynset. Dette eller disse slåtteng gik senere over til Haugeros i Tynset og tilhører nu Jens Nyutstumoens på Tynset. Jordet eller Akeren overdrog engang i det 18de århundre et slåtteng lenger syd i Busjødalen til Lillemoen i Lonåsen, og dette slåtteng er visstnok fremdeles på Tynsethender. Akeren har solgt slåtter i Busjødalen til Kværmoen i Vingelen for en 30—40 år siden og til Kleven i Vingelen noget lengere

tilbake i tiden. Klevens og kanskje litt av Kværnmoens slåtter ligger på Tynsetsiden av grenselinjen mellom Tynset og Vingelen fra Busjøvola til Letjønn. Lars Brendvangs enke på Tynset har på vestre side av Butjønn et slåtteng som etter sagnet skal være kommet fra Vingelen. Jordet leide i mange år i 1860—70-årene bort slåttenget Buhaugen sønnenfor Busjøen til Bersvend Sagbakken fra Fåset i Tynset. Mange andre har leid bort slåtter både i nyere og eldre tid, også til folk fra andre bygder som Tynset og Tolga, men vidnet kan ikke nu erindre de enkelte tilfelle.

Om 41. vidne Ole Jensen Røes forklaring om fiske i Gjersjøene og bortleie av jakt ved Gjera henvises til underavsnitt 1 foran.

I en erklæring av 4. mai 1912, som har vært fremlagt i høiesterettssaken om storskiftet og er dokumentert under behandlingen av feltet (dok. 77 s. 48), uttaler Esten J. Vingelen, som var født i 1833 og var eier av et bruk i gården Vingelen (formentlig gnr. 10 bnr. 28, tidligere matrnr. 9 lnr. 37 a) at denne gård hadde slåtter ved Gjersjøen som hadde hørt til eiendommen i over 300 år. Fiskeretten i Gjersjøen hørte også til gården og blev anmerket under eiendommen i 1864 (d. v. s. ved matrikkelrevisjonen. Dette stemmer også med de opplysninger som foreligger fra matrikkelrevisjonen, se dok. 126). — John E. Vingelsgård opplyser i en erklæring av 6. mai 1912 (dok. 77 s. 50) at han er født i 1836 og har vært eier og bruker av Vingelsgården i omkring 50 år. Til eiendommen hører slåtteng på den nordre side av Gjersjøen og sydvest for sjøen. Gården hadde også slåtter på begge sider av Gjera elv lengere syd for eiendommen. På de sistnevnte slåtter blev hvert år høstet 20 à 30 lass høi. Slåttene har tilhørt eiendommen i uminnelige tider. — Fra Ole K. Persvingelen foreligger en erklæring av 6. mai 1912 (dok. 77 s. 50) som går ut på at gården Persvingelen har slåtter ved Gjersjøene og fiskerett i disse sjøer. Fiskeretten er anmerket under eiendommen ved matrikkelrevisjonen i 1860-årene (smlgn. dok. 126 hvorav også dette fremgår). Både i denne erklæring og i den foran nevnte erklæring fra John E. Vingelsgård heter det at fjellet omkring Gjersjøen har vært brukt og brukes til mosetak.

4. Londalen og Orvildalen med omgivelser.

(Bratthøa ikke medregnet.)

a. Dokumentstoff.

Landkommisjonens jordebok 1661 og matrikkelen 1667 har ingen opplysninger om engeslåtter i disse trakter. Derimot er i jordeboken for 1686 under gården Rød opført som ny avgift av engeslåtter i almenning 4 skilling for 2 lass høi av engeslåtten «Storkås» i Orvildalen, og i jordeboken for 1687 8 skilling for 4 lass høi av «Londals engeslåt», likeledes under Rød.

Den 28. juli 1707 fikk Røds opsittere bygselseddel på nogen engeslåtter i almenningen kalt Londalen fra «Svart Åssrop» (Svartåsrabben?) til «brat-Øen» (Bratthøa) «hvilche engeslåtter de til forn hafver haft i bøxel, og stedze under deris gård verit brugt» (dok. 45 nr. 12). Den 24. januar 1735 blev ny bygselseddel utstedt til opsitterne på Rød og to opsittere på Vingelen. Slåttene hadde tidligere vært brugt bare av Røds opsittere, men disse hadde nu tatt to menn som bodde på Vingelen, med sig i bygslingen. Den 11. februar 1749 blev bygselseddelen av 1735 fornyet (dok. 44 s. 28). At opsitterne på Rød hadde bygslet Londalens slåtter, er nevnt både i matrikkelen 1723 (fortegnelsen over bygslede slåtter, dok. 45 nr. 21) og i skoginspektør Hummels fortegnelse av 1767 (dok. 45 nr. 42). Om andre bygslinger i disse strøk foreligger ingen annen opplysning enn at nogen slåtter vestenfor øvre Londalen — «ved Evenkjernet i Tverfjellet og Bjørnåsfjellet» — i 1737 blev bygslet til en husmann under gården Åsen. De samme slåtter blev i 1739 bygslet til Lars Estensen Åsen (dok. 44 s. 54).

Skyldsetningsforretninger og overdragelsesdokumenter m. v. Av dokumentstoff av denne art er her — så vel som i de følgende avsnitt hvor opplysningene om de enkelte fjelltrakter er gjennomgått — vesentlig bare medtatt det som foreligger om særskilt skyldsetning og overdragelse m. v. av engeslåtter og setrer, mens man

i det store og hele ikke har funnet grunn til å redegjøre for opplysninger om at slåtter og setrer har vært solgt sammen med gårder i bygden eller at de ved skylddelingsforretninger over gårder i bygden har vært medregnet som hørende til gården.

Ved pantebrev av 26. juli, tinglyst 28. juli 1766, overdrog Amund Jonsen Rød til Ole Nielsen Eide som brukelig pant for 100 rd. «alle de engeslåtter som ligger under min gård Røed og udi Ørvildalen». Pantsettelsen gjaldt for 9 åremål eller 27 år. Pantebrevet blev avlyst i 1787 (dok. 89). — Fra 1812 foreligger et skjøte, datert 28. desember 1812, fra Halvor Pedersen Rød til Ole Toresen Vingelen på to markenger i Londalen, «øvre og yttre nordvestre Londalseng». I skjøtet heter det at kjøperen og arvinger skal «eje, bruge og beholde benævnte 2de markeng fri for al odels eller anden præntention», men selgeren skulde ha forkjøpsrett såfremt kjøperen skulde ville avhende slåttene. Kjøpesummen var 180 rd. Det foreligger ingen opplysning om at skjøtet er tinglyst. Derimot synes det å ha vært innført i forlikskommisjonens protokoll (dok. 95). — Den 6. august 1816 blev inngått et forlik mellom Amund Amundsen Røe (Rød) og Esten Olsen Røe om overdragelse til den førstnevnte av «et stykke rødningsland i fjeldet beliggende ved Ørvildalen». Dette «rødningsland» skulde «til odel og eie» overdrages til Amund Amundsen som skulde «have lov at rydde sålangt han formår og opsætte på stedet en forlade eller love (?), men opføres så derpå andre huse eller indlægges nogen sætervold, da skal dette rødningsland atter tilfalde indvarslede og hans arvinger efter ham» (dok. 96). — 1845: skjøte fra Peder Knudsen Gamle Røe til kirkesanger Thore Nielsen Røe på den under selgerens gård lnr. 48 Gamle Rød hørende «sæterbolig i Årvildalen med påstående husebygninger, samt al den markeslåt, der er beliggende omkring sætervolden, såvelsom den sæteren tilhørende havnegang og rettigheden af skovbrug til sæterens behov». Kjøpesummen var 100 spd. (dok. 46 nr. 126). — 1848: tinglyst skjøte fra Ole Vingelen til Embret Amundsen på lnr. 30 Ytre Nordvang i Vingelen «samt den selgeren arveligen tilfaldne og af ham i over hævds tid brugte eiendom løbenr. 27 Svartåssæteren» (dok. 44 s. 32). I den trykte matrikkel av 1838 er denne seter opført som nytt matrnr. 12, gammelt matrnr. 2 lnr. 27 av skyld 8 skilling (dok. 198). — 1850: tinglyst skyldsetningsforretning over en markeslåt «på nordre side av Lonelven i den såkaldte Båvola», solgt fra Østre Moen i Vingelen (dok. 44 s. 34). — 1850: tinglyst kjøpekontrakt av 3. juli 1850 om salg til Peder Rise av to under gården Gammelgjelten (Rød) hørende engestykker i Londalen, «Fodtenget» og «Lilleenget». Om slåttens grenser heter det bare at de i vest grenser mot utmarken og forøvrig er begrenset av andre engestykker (dok. 44 s. 34). — Den 13. oktober 1860 blev tinglyst en skyldsetningsforretning over en markeslåt «Lundalsengen», solgt fra Lillegjelten lnr. 56a (av Rød) til Lars Estensen Ytre Åsen (dok. 77 s. 35). I det samtidig tinglyste skjøte heter det bl. a. at markeslått, som skulde følge og tilhøre kjøperen «med full eiendomsrett», selges «med påstående lade og slåttebod, samt påstående skov med grund». Slåtten, som lå på østsiden av Lona, grenset i øst mot fjellstrekningen Orviltangen og på de andre kanter til andre slåtteeiendommer. Kjøpesummen var 80 spd. (dok. 103). — Ved makeskifteskjøte av 25. februar 1861, tinglyst 25. juli 1863, overdrog Rasmus Nilsen Røe fra sin gård Vestre Rød lnr. 47 til Esten Knutsen Storgjelten (Rød) engeslått «Londalsengen» på vestre side av Lona. I skjøtet heter det at slåtten grenser i syd mot Nystuåsen, i vest mot vassdraget Merkeråbekken, i øst mot Bjørnbakken (Bjørnbekken?) og i vest (?) mot Svartåsfjellet (dok. 104). Londalsenget blev skyldsatt i 1865 (dok. 44 s. 40). — 1865: tinglyst skyldsetningsforretning av 7. oktober 1864 over en engeslåt «Storstenenget», utskilt fra lnr. 40 Østre Vingelen og i sin tid solgt ved auksjon til Esten Amundsen Ytre Nordvang. Slåtten var «beliggende i Vingelen sogns utmark nordvestlig for Lunen elv, tæt under den såkaldte Trætengvola» (dok. 59). — 1865: tinglyst skyldsetningsforretning av 15. juli 1865 over en setervoll m. v. i Orvildalen, utskilt fra gården Storstenenget (av Rød). Skjøte blev utstedt i 1881 og tinglyst i 1882. Det som blev overdratt ved dette skjøte var, foruten en setervoll ved Lille Tallsjøen, en setervoll i setertrakten Orvildalen med påstående huser, omliggende markeslåt og slåttenget «Fætten» ved elven Orvilla, og dessuten et stykke skog i skogtrakten Bulien

i Orvildalen (dok. 44 s. 39 og 43). — 1867: skyldsetning fra gården Lillegjelten (Rød) av bl. a. engeslåtten «Tangenget» som sammen med to skogstykker var solgt til Amund Jonsen Haugen. «Tangenget» lå på østsiden av Londalen nordenfor kjøperens Kvanbergsetervoll (dok. 60). — 1872: tinglyst skyldsetningsforretning av 2. juli 1872 over «Åsenget» i Londalen, solgt fra Åshaugen (av Åsen) i Vingelen til Jon Amundsen Haugen ved skjøte tinglyst 15. juli 1872. «Åsenget», som var skyldsatt for 13 skilling og solgt for 50 spd., støtte mot øst til fjellet Tangen, mot nord til moserabber og uslåttbar mark og på de andre kanter til Slåbakkens og Øvre Vingelsåsens enger (dok. 44 s. 41 og dok. 61). — 1872: skyldsetning av 3 slåtter ved Båvola, solgt fra gården Seter (dok. 44 s. 41). — Den 4. desember 1874 blev holdt en skyldsetningsforretning over «en markslått samt havnegangsrettighet innen samme under seteren Storøien i Lundalen», solgt fra lnr. 48a Gamle Rød av eieren Jens Olsen til Lars Estensen Vingelsåsen (den samme Lars Estensen som i 1860 hadde kjøpt «Londalsengen» østenfor Lona fra Lillegjelten). Markeslåtten bestod, foruten av en slått ved Storbekken, av «Kulpenget» og «Regnlaugenget» vestenfor og sønnenfor Storøivollen. Grensene for disse slåtter er nærmere beskrevet, og det heter i forretningen at den beskrevne grense mot syd og Bjørnåsfjellet mot vest også danner grensen for setervollen Storøiens havnegang på disse kanter. Mot nord strekker havnegangsgrensen sig til «en opsatt stenvarde på fjellet Slettaen og mot øst til gården Vestre Røes slåtting Storøien». I forretningen sies det videre at kjøperen har rett til å havne sin kreaturbesetning innen det område og i den utstrekning som hans her beskrevne kjøpte engeslåtter tilsier. Skylden for «de solgte engesletter og havnerettighet» blev satt til 14 skilling (dok. 108). Skjøte på eiendommen blev utstedt og tinglyst den 4. desember 1874. Kjøpesummen var 500 spd. (dok. 107). — Den 1. juni 1883 blev skyldsatt deler av lnr. 46a Øvre Rød, nemlig — foruten en markeslått i Bratthøa — en setervoll i Orvildalen med påstående huser, omliggende markeslått og tilhørende havnegang og en skogteig i Seteråsen eller Bulien. Setervollen lå syd for Orvilla elv mellom denne og Lille Hundsjøbekken. Skjøte fra Tore B. Rød til Amund A. Smedås på denne seter m. v. blev utstedt og tinglyst samme år (dok. 44 s. 43 og 44). — Den 9. juli 1883 blev holdt skyldsetningsforretning over to engeslåtter som i henhold til kgl.res. av 28. november 1882 var solgt fra Tolgens prestegård, matr.nr. 37 lnr. 111a, nu gnr. 47 bnr. 1, Slåbakken, til Johannes Olsen Haugen. Den ene av disse slåtter lå nordenfor Store Hundsjøen ved og nordenfor Slåbaktjønnen og hadde kjente grenser. Den annen var beliggende ved Lona elv i Nordre Londalen og bestod av to deler, «Kvanøienget» og «Skrænenget». Grensene for slåtten i Londalen er nærmere beskrevet i forretningen ved henvisning til opsatte merkesteiner og naturlige grensepunkter. Som tilgrensende slåtter nevnes på nordsiden lnr. 48 Gamle Røds slått og et slåtting av lnr. 11b Åshaug, nu tilhørende John A. Haugen («Åsenget», jfr. den ovenfor omtalte skyldsetningsforretning av 1872). De utskilte markeslåtter blev satt i en skyld av 14 skilling revidert 3 skilling (dok. 140). Skjøte på disse slåtter, betegnet som «Londalsslåtten» og «Hundsjømyrslåtten», blev utstedt av Kirkedepartementet den 28. november 1893 (dok. 140 og 141). — 1885: tinglyst skjøte fra Esten Trøen til Jon Vingelen på seteren Trøvollen i Svartåsen som var skyldsatt fra Vingelstrøen i 1884 (dok. 44 s. 44). — Også fra dette århundre foreligger endel dokumenter om skyldsetning og overdragelse av engeslåtter i Londalstrakten. I 1905 blev utstedt skjøte på en slått «Storkåsen» i Orvildalen, solgt fra Vangstrøen til Jon J. Haugen for 100 kr. (dok. 65). — 1913: tinglyst skylddelingsforretning over to slåtter i Londalen, «Storøien» og «Lilleøien», utskilt fra Vestre Rød og solgt til Engebret E. Rønning (dok. 69). I 1917 blev disse slåtter solgt til Jon J. Haugen m. fl. (Bratthøeselskapet) for 400 kr. (dok. 74 og 76). — 1916: kjøpekontrakt om salg fra gnr. 17 bnr. 5 Vangstrøen til Amund J. Haugen av seteren Svartåsvollen med slåtter og bjerkeskog for 3 600 kr. (dok. 258 nr. 8). — 1916: tinglyst skylddelingsforretning over «Bjørnåsenget» utskilt fra gnr. 17 bnr. 24 Haugen østre og solgt til Amund J. Haugen (dok. 72).

Annet dokumentstoff. I 1850 blev Bersvend Thoresen Vangsflaten (Rød) og Ingebret Amundsen Søndre Vingelen av Esten Knudsen Storgjelten (Rød) innkalt til

forlikskommissjonen i anledning av at de hadde havnet med sine kreaturer i klagerens slåttenger «i Lundalen og Bjørnåsen kaldet». Det heter i forliksklagen at det «fra umindelige tider ikke har eksisteret havnegangsbruk i berørte mine slåtteenge i Londalen», og klageren forlangte derfor at slåttene skulde være fredet for havnegangsbruk. For Bersvend Vangsflatens vedkommende blev saken forlikt, idet han forpliktet sig til å holde sine kreaturer borte fra klagerens engeslåtter inntil klageren hvert år hadde høstet sitt høi, hvor sent dette enn måtte skje om høsten. Ingebret Vingelen møtte ikke i kommisjonen. Saken blev derfor for hans vedkommende henvist til retten (dok. 46 nr. 145), men blev ikke forfulgt videre (dok. 258 nr. 38). Den 24 september 1863 blev imidlertid inngått et forlik mellem Ingebret (Engebret) Søndre Vingelen m. fl. og Esten Knudsen Storgjelten om den sistnevntes rett til å ha seter i den her omhandlede strekning (mellem Lona elv i øst, Svartåsfjellet i vest og Bjørnåsen i nord). Saksøkerne mente sig eiendomsberettiget til denne strekning da de hadde setervoller og slåtter der. Esten Storgjelten hadde slåtter i den nordre del av strekningen, men seter hadde han ikke tidligere hatt i dette strøk. Forliket gikk ut på at Esten Storgjelten for fremtiden skulde ha rett til å ha seter i den strekning det her gjelder, mens saksøkerne på sin side skulde være berettiget til å drive sine kreaturer inn i Storgjeltens slåttenger (dok. 44 s. 38 og dok. 258 nr. 38). Den 6. oktober samme år blev inngått to forlik om havning fra seteren Kvanbergvollen. Torger og Amund Jonsen Haugen (Rød) forpliktet sig til å passe sine kreaturer så de ikke kom inn på Knud Estensen Vingelstrøens og Amund Arnesen Åsens engeslåtter i Londalen (dok. 44 s. 39).

Om skogdelinger i disse trakter henvises til avsnitt V 2 foran.

b. De opplysninger om disse trakter som er fremkommet under *vidneførslen* for kommisjonen, er i det vesentlige følgende:

39. vidne Jon Engebretsen Storgjelten (se underavsnitt 1 foran) forklarer at Londalseteren blev anlagt i årene omkring 1856. Vidnet kjøpte en halvdel av seteren av Lars Estensen Åsen. Til denne halvdel blev lagt flere markeslåtter som vidnet nevner ved navn, og skogteiger ved seteren og i Moseterlien. Om dette vidnes forklaring henvises forøvrig til underavsnitt 1 foran.

40. vidne Knut Rasmussen Åsen forklarer som nevnt i underavsnitt 1 foran at Ytre Åsens seter Storøivollen blev kjøpt i 1873 eller 1874 fra Gamle Rød som overdrog slåtter, havnerett og skog til Åsen til anlegg av seter. Gamle Rød beholdt selv en halvdel i seteren med husene, og vidnets svigerfar Lars Åsen bygget nye seterhuser. Nord for Storøivollen på østre side av dalen hadde Åsen et særskilt skyldsatt slåtteng, Londalsenget, som Lars Åsen i 1860-årene hadde kjøpt av Jakob Lillegjelten i Vingelen. Fra gammel tid hadde gården slåttenget Ravalslettet i Sletthødalen oppover mot Ravalkampen og Eventjønnhøa. Etter sagnet skulde dette slåtteng ha fått navn efter den første eier av gården som almindelig blev kalt «Ravallen». — Om skogutskiftningene i Vingelen forklarer vidnet bl. a. at ved den utskiftning som sluttet i 1870-årene blev Londalen skiftet nordover til en linje fra Bjønnåsen på vestre side til Slåbakkengen på østre side. Slåbakkengen ligger kort nordøst for Mosedals-tjønn.

41. vidne Ole Jensen Røe (se underavsnitt 1 foran) forklarer bl. a. at Gamle Rød fra eldgammel tid hadde seter i Svartåsrabben med havnegang og seterskog og slåttengen Kvanberget. Seteren i Svartåsrabben er den som på kartet er kalt Vingelsvoll. Slåttengen Kvanberget ligger nord for Kvanbergvollen på østsiden av Lona. I 1758 blev Svartåseteren med det som hørte til den gitt i medgift til Vingelen søndre, og den hører fremdeles under denne eiendom. Fra eldgammel tid hadde Gamle Rød en rekke slåtteng i Londalen som vidnet regner op, deriblandt Storøien. På Storøien blev det bygget seter for gården i 1843 og 1844, og de slåtter som hittil hadde vært helt fredet, blev herefter brukt både til havnegang og slått. I 1872 solgte vidnets far en del av slåttene ved Storøien til Lars Estensen Åsen. Samtidig solgte han havnerett til Åsens besetning, og Lars Åsen bygget seter på Storøien som senere har vært brukt hvert år. — Slåtten Bjønnåsenget i Londalen har tilhørt Vestre

Rød fra gammel tid, men blev bortgitt i medgift til gården Sandmel vestre i Tolga. Senere blev dette slåtteng bortbyttet til Østre Haugen mot slått i Langsfjellet, og nu tilhører slåttengen Vestre Haugen. — Slåtten Lilleøien på begge sider av Lona nordenfor Storøien har også fra gammel tid tilhørt Vestre Rød. I flere år blev en del av slåtten leid bort til Engebret A. Nygård. Senere er hele slåtten solgt til Engebret Rønning som igjen har solgt den til a/s Bratthøa. — Om Orvildalen forklarer vidnet at setring, mosetak, bruken av markeslåtter og jakt er foregått der på samme måte som i Londalen. Enkelte markeslåtter har tildels for lengere tid vært bortleid til utenbygdsboende.

I en erklæring av 2. januar 1924 (dok. 223) har Knut Estensen Storgjelten, som i 1924 var 84 år gammel, gitt endel opplysninger om slåtter og setrer i Londalen. Knut Storgjelten — som ikke er avhørt som vidne under forretningen — opplyser at han var eier og bruker av Storgjelten fra 1865 til 1899. Det heter i erklæringen at den største del av strekningen på Londalens vestsida fra Svartåsrabben til og med Bratthøa fra eldgammel tid eides av følgende gårder på Rød i Vingelen: Gnr. 17 bnr. 5 Rød østre, gnr. 17 bnr. 11 Rød vestre med Storgjelten, gnr. 17 bnr. 17 Rød gamle og gnr. 17 bnr. 22 Haugen vestre. Den vestligste del, to setervoller med havnerett, seterskog og slåtteng tilhørte Rød østre og gamle. Gamle Røds seter blev i sin tid bortgitt i medgift til Vingelen søndre. Østre Røds seter blev i 1916 solgt til eieren av Vestre Haugen. Vestre Rød byttet bort sin fredede slåtteeiendom mot skog og jord i hjemtrakten til Storgjelten (gnr. 17 bnr. 14) som omkring 1660 blev fradelt Vestre Rød, og i 1856 blev det bygget seter for Storgjelten på de markeslåtter som denne gård hadde tilbyttet sig. Senere har gården havnet der i skoglien, i Svartåsfjellet og i Bjønnåsfjellet. Mose har gården fra eldgammel tid tatt i fjellet der og i Tangen, Storhøgda, Midthøgda, Farkkjærringhøgda og Storbekkhøgda. Enkelte år har endel av markeslåtten vært bortleid både til innen- og utenbygdsboende. Høi fra markeslåtten har også av og til vært solgt av eieren. Skogen er brukt til brensel på seteren, endel har vært oplagt til brensel hjemme og endel er solgt.

5. Bratthøa og Bratthødalen.

a. Dokumentstoff.

I Bratthøtrakten har opsittere både i Rødsgrenden og Vingelsgrenden hatt engeslåtter fra gammel tid. Om Røds opsittere er det tidligere nevnt at de i 1707 fikk bygselseddel på slåtter i Londalen fra Svartåsen til Bratthøa, hvilke slåtter de også tidligere hadde hatt bygsel på, og det fremgår av dokumenter fra senere tid at opsittere på Rød har hatt slåtter i selve Bratthøpartiet. Ved en skylddelingsforretning den 27. oktober 1849 blev således bl. a. skyld-satt halvdel av en under lnr. 44 Mellem Rød hørende markeslått «Brathøen» (dok. 77 s. 27). — Til en opsitter på Vingelen, Jon Ingulsen, blev den 24. februar 1716 bygslet slåtter i Norda for Bratthøen imod Grønkjernet hvor Skogstads opsidderses lejemål vedtager». I 1738 blev disse slåtter bygslet til Jon Ingulsens sønn Ingul Jonsen Vingelen, og i 1745 blev bygselseddel på de samme slåtter utstedt til Amund Jensen (?) Vingelen (dok. 77 s. 28 og dok. 44 s. 28). — På slåtter i Tverfjelldalen — fra Tverfjellet til Bratthøa, derfra til Orviltangen «og videre i Kløfta» — fikk Sven Jonsen Vangen og Ole Rasmussen Tolgen bygselseddel i 1725, og denne bygselseddel blev fornyet i 1745 (dok. 44 s. 28). Se om Tverfjelldalen forøvrig opplysningene nedenfor om Vangrøftdalen (avsnitt X, 2). — Av skoginspektør Hummels bygsel-fortegnelse av 1767 fremgår videre at Esten Torgersen og Ole Olsen Vingelen fikk bygselseddel på «Brathøen» den 11. februar 1749 (dok. 45 nr. 42).

Det dokumentstoff som forøvrig foreligger om Bratthøtrakten, er i det vesentlige følgende: Den 1. november 1862 blev utstedt to skjøter, begge til Carl Johan Iversen Haugen, på slåtter i Bratthøa, kalt «Bratthøengen». Den ene av disse slåtter blev overdratt av Esten Knutsen Trøen som eier av lnr. 20 Vingelstrøen, den annen av Engebret Toresen Nyhus som eier av lnr. 23 Nyhus (Vingelen). Kjøpesummen for hver av slåttene var 25 spd. På begge disse skjøter har to medlemmer av den komite som forberedte matrikkelrevisjonen i henhold til

loven av 6. juni 1863, i 1870 gitt en påtegning om at slåttene ved matrikelrevisjonen blev skyldlagt sammen med lnr. 49 Vestre Haugen (dok. 56, 57 og 105). — Ved en skylddelingsforretning over Øvre Rød den 1. juni 1883 blev en markeslåt i Bratthøa sammen med en seter i Orvildalen utskilt fra lnr. 46a Øvre Rød (jfr. ovenfor under Londalen). Seteren og slåttene var solgt av Tore B. Rød til Amund A. Smedås, og skjøte blev utstedt den 10. desember 1883 (dok. 44 s. 43—44). Denne engeslåt blev skyldsatt den 11. september 1912. Den var da solgt til Amund Jonsen Haugen, og skjøte blev utstedt til ham i 1913. Kjøpesummen var 100 kr. (dok. 66 og 70). Den 11. september 1912 blev også skyldsatt en engeslåt i Bratthøa som var solgt til Amund Jonsen Haugen fra gnr. 17 bnr. 3 Rød ytre og mellom. Skjøte på denne slått, «Nystubrathøen», som var betalt med 170 kr., blev utstedt i 1913 (dok. 67 og 71). Ved kjøpekontrakt av 20. januar 1917 solgte Amund Jonsen Haugen disse og en rekke andre slåtter samt seteren Bratthøvollen til Jon Jonsen Haugen med flere — som efter hvad det er oplyst stiftet et aksjeselskap, A/S Brathøseteren, til utnyttelse av strekningen — for en kjøpesum av 4 000 kr. Det som blev solgt ved denne kontrakt var: 1. Seteren Bratthøvollen med påstående huser. 2. Tre markeslåtter i Sletthøa sydvest for setervollen av hvilke den sydligste lå «sønnefor den største bekk der faller i Lona i vestre Røes eiendom». 3. Flere slåtter i Bratthøa «der fra gammel tid har hørt under gårdsnr. 17 bruksnr. 22 Vestre Haugen». 4. «Nyhus-brathøen» som i 1862 var kjøpt fra gården Nyhus (jfr. ovenfor). 5. «Trøbrathøen» som i 1862 var kjøpt fra gården Vingelstrøen (jfr. ovenfor). 6. Slåtter i Bratthødalen ca. 6 km. i nordvest for seteren, bestående av sletter og odder langs Bratthøbekken. Om disse slåtter heter det i kontrakten at de i sin tid hadde tilhørt Gamle Rød, men i 1860-årene var makeskiftet i to hjemjordstykker. 7. «Nystu-brathøen» som var skyldsatt i 1912 (jfr. ovenfor). Ifølge kontrakten var denne slått i 1869 kjøpt av Johannes Haugen fra Ytre Rød. 8. «Smedås-brathøen» som var skyldsatt den 11. september 1912 (jfr. ovenfor). Det sies i kontrakten at seteren Bratthøvollen og de under 2—6 nevnte slåtter var utskilt fra gnr. 17 bnr. 22 (Vestre Rød) og hadde fått bnr. 73 med skyld 35 øre (denne skylddelingsforretning er ikke dokumentert). Slåttene nr. 7 og 8 hadde en skyld av 3 og 2 øre, og den samlede skyld var således 40 øre. I handelen skulde medfølge den seterskog som ifølge bjerkeskogkontrakten for Rødsgårdene (av 1904, jfr. dok. 77 s. 42 og avsnitt V, 2 foran) var tillagt seteren og dessuten skogteig nr. 12 som mot syd grenset til seterskogen og som ved skogkontrakten av 1904 var tillagt Vestre Haugen. I kontrakten heter det tilslutt at eiendommen selges med «havnerett, jaktrett og alle tilhørende rettigheter» (dok. 73). Ifølge en fremlagt ubekreftet avskrift blev skjøte fra Amund Jonsen Haugen til Jon Jonsen Haugen m. fl. utstedt den 3. april 1918 og tinglyst den 15. april s. å. Det sies i dette skjøte at gnr. 17 bnr. 73 — Bratthøseteren med de ovenfor under 2—6 nevnte slåtter — var erhvervet ved skjøte av 21. mars 1906.

I forbindelse med gjennomgåelsen av det foreliggende dokumentmateriale skal tilslutt nevnes en dom av 13. januar 1860, avsagt av sorenskriveren i Nordre Østerdalen med meddomsmenn, i sak mellom John Johnsen Trøan av Vingelen og Anders Mikkelsen Skogstad av Kvikne. Anders Skogstad var saksøkt fordi han fra sin seter i Grøntjønnan hadde latt sitt fe beite inn over John Trøans markeslåtter i Bratthøa. Innstevnte påstod principalt saken avvist, idet han bl. a. gjorde gjeldende at det av to under saken fremlagte bygsesdler av 1716 og 1738 (jfr. opplysningene ovenfor om disse bygsesdler) fremgikk at saksøkeren ikke var eier, men bare bygsler av de under saken omhandlede markeslåtter. Denne påstand blev forkastet av retten med den begrunnelse at selv om saksøkeren bare hadde bygsel på slåttene, måtte han være berettiget til å påtale den skade som angivelig var tilføiet ham ved havningen. I realiteten kom retten til det resultat at innstevnte måtte bli å frifinne, idet den antok at han, da saken blev anlagt, «var i besiddelse av en ved hevd erhvervet rettighet til havning i Brathøen, og at citantens i havnestrekningen liggende slåtter ikke har medført nogen innskrenkning i denne havning». Til spørsmålet om saksøkeren var eier av slåttene, eller om hans rett over slåttestrekningene hadde en annen karakter tok retten ikke standpunkt (dok. 46 nr. 159).

b. Vidneforklaringer og erklæringer.

39. vidne **Jon Engebretsen Storgjelten**, 71 år i 1924 — se underavsnitt 1 foran — forklarer bl. a. at han i 25—26 års alderen var i tjeneste en sommer hos Johannes Haugen og at han da var på seteren Bratthøvollen under Bratthøa. Denne seter var bygget av Johannes' formann på gården Karl Haugen. Johannes hadde kjøpt ihop alle Vingelslåtter i strøket nordenfor seteren på en enkelt slått nær som hørte til Trøangården og kaltes Trøan-Bratthøa. Vidnet forstod Johannes så at han mente å være full eier av slåttene og sin seter.

41. vidne **Ole Jensen Røe** — se foran — forklarer bl. a. at Gamle Rød fra eldgammel tid hadde et slåtteng nordligst i Bratthøa som den dag i dag kalles for Gammelstuoddene. Dette slåtteng ligger sydøst for Steinbekken på begge sider av Nordre Bratthøbekken. Vidnet erindrer at Simen Telnesplass i 1870-årene en sommer leide slått i Gammelstuoddene av Johannes Haugen som da var eier av dette slåtteng. Slåttestrekningen Trøan—Bratthøa, som ligger på grensen mot Kvikne, har fra gammel tid tilhørt gnr. 10 bnr. 9 Trøan i Vingelen. Under storskiftet blev en del av denne slått solgt til eierne av Grønntjønnssetrene i Kvikne uten at disse såvidt vites har fått hjemmel på slåttene.

I sin supplerende erklæring av 15. januar 1925 (dok. 234) uttaler Ole Jensen Røe bl. a. at den nordligste del av Bratthødalen, støtende op mot Kviknes grenser og delvis liggende i strøk hvor Kvikne kreaturer ferdedes, i hans barndom kaltes Trøan-Bratthøa. Det var en svær engestrekning som år om annet gav op til 35 vinterlass (hvert lass på 20 våg). I umiddelbar fortsettelse av denne Trøans engestrekning hadde Gammelstu Rød markeng hvorfra det årlig blev hentet 8 a 10 vinterlass. Dessuten hadde gårdene Nyhus, Trøan, Haugen og Vangstrøen (Opistu Rød hvorunder Smedås og Nystuen) markeng i Bratthødalen eller «Bratthøa» som dette strøk av nordre Londalen almindelig kaltes. I hele «Bratthøa» gikk markaforingen i gamle dager minst op i omkring 200 vinterlass årlig. I 1850-årene — heter det videre i erklæringen — kjøpte Karl Haugen op alle disse Bratthøslåtter, så nær som Trøans og Smedås's, og bygget derefter seter for Haugen i Bratthødalen, den såkalte Bratthøvollen.

I en erklæring av 11. november 1911, som har vært fremlagt i høiesterettsaken om storskiftet (dok. 77 s. 46), sier **Knut Torsen Haugen**, som er født i 1831 på Haugen (av Rød), at både hans far og bestefar eide slått i Bratthøa. Faren var eier av gården til 1854. Den senere eier tilbyttet sig og kjøpte all markeslått i Bratthøa uten å erhverve hjemmelsdokumenter på strekningene, da det var forutsetningen at eiendommen ved matrikuleringen i 1864 skulde skyldsettes under Haugen. Samme år begynte han å bygge seter der og tok denne i bruk i 1865. Den nordligste del av skogen i Londalen har helt fra denne tid vært brukt til seterskog, og da skogen blev delt, blev denne skogstrekning også tillagt seteren.

IX. Langsfjellet med omgivelser.

I dette avsnitt skal redegjøres for de opplysninger som foreligger om det forholdsvis begrenset fjellområde som ligger mellom Orvildalen i vest og Skarvdalen (sidedal til Vangrøftdalen) i nord og som mot øst og syd faller utover mot skogtraktene i Dalsbygden, Tolga og Vingelen. Det dominerende fjellparti i dette område er **Langsfjellet**, en bred fjellrygg som fra det innerste av Skarvdalen strekker sig flere kilometer sydover. Det egentlige Langsfjell faller i tre høideavsnitt som i bygdene går under navn av «Nordre-Hogna» (rektangelkartets Langfjellshogna 1223 m.), «Midt-Hogna» (uten navn på rektangelkartet) og «Stor-Hogna» (rektangelkartets s. Langfjellshogna). Til Langsfjellpartiet hører også Storbekkhøa (1182 m.) som ligger nordvest for Stor-Hogna.

Under kommisjonens befaringer den 30. juni og 1. juli 1918 blev Langsfjelltrakten etter befaringsbeskrivelsen (T. R. II s. 26—27) sett fra Tverfjellet og Nordre Gjersjøhøgda. Fra nærmere hold har denne trakt vært iaktatt under interne befaringer i juli 1931 (fra Storøi-

vollen i Londalen, over Orvildalen, sønnenom Nilsjorabben, over de sydlige utløpere av Stor-Hogna og ned til kjøreveien fra Langen) og i juli 1933 (fra Skarvdalen over Dalfjell til Storøivollen).

Det dokumentstoff som særskilt vedkommer Langsfjelltrakten er forholdsvis sparsomt. I 1713 fikk Jon Andersen Bakken i Tolga bygsessedel av fogden på «nogle engesletter imellem søndre og nordre hougen i høieste Langsfieldet» (dok. 45 nr. 18). Om disse engesletters senere skjebne foreligger ingen opplysning, likesom det heller ikke er opplyst noget om andre bygslinger i dette strøk. Av de opplysninger som kom frem under en åstedssak om Langsfjellet i 1846 (jfr. nedenfor), kan det imidlertid sees at Tolgenopsittere på den tid hadde engesletter på forskjellige steder i Langsfjellet. Og det fremgår av annet dokumentstoff at opsitterne i Bergsgrenden — Berg og Gruen — i Dalsbygden fra gammel tid har hatt engesletter i Langsfjelltrakten. Ved et skjøte av 9. september 1773 fra Ole Eriksen Berg til Jon Simensen Grue blev således overdratt $\frac{1}{4}$ kalvskinn i selgerens gård Berg med «nogle små engesletter i Milskiftet og ved Langsfieldet» (dok. 45 nr. 46). Ved skjøte av 9. februar 1774 overdrog overstiger Henning Floer ved Røros kobberverk til Erik Pedersen og Ole Eriksen Vangrøften (Berg) «et engeslette Dybsjøenget kaldet, beliggende ved Dybsøen og Langsfjeldet» for 150 rd. (dok. 45 nr. 48). Se også et brukspantebrev av 30. desember 1834 fra Mikkel Olsen Berg til Esten Olsen Berg (dok. 46 nr. 103) på et engeslette «Milskiftåsenget», beliggende i Milskiftåsen (sydøst for Stor-Hogna).

Den 16. mai 1837 blev inngått en kontrakt mellem Bergs og Gruens opsittere på den ene og opsitterne i Rødsgrenden på den annen side om grensen mellem deres eiendommer (dok. 46 nr. 112). Det heter i denne kontrakt at da skogdelingskontrakten av 1792 mellem Berg, Breen og Nordvangen (tinglyst 1793, jfr. avsnitt V, 2) ikke viser «merkespunktene imellem Røes eiendom og Berrig eiendom over Milskiftåsen og til fjellet», er det nødvendig at også dette merke — som er bestemt av «våre forfedre» — blir beskrevet til fremtidig betryggelse på begge sider. Grensebeskrivelsen går ut på at «dette merke går like i vester ifra en liter slette eller rye litt ovenfor Ole Slåbakkens setervoll i en like linje op over Milskiftåsen i et litet skar eller kløft i det høieste av bemeldte ås og derfra i en like linje mot fjellet ved Evenhaugen kaldet». (Efter det som blev opplyst under den nedenfor nevnte prosess i 1846, dok. 46 nr. 131, ligger Evenhaugen i eller ved Stor-Hogna). Kontrakten blev «til fremtidig betryggelse» også vedtatt av de Tolgensopsittere som hadde sine høstsetrer i Buhaugen, d. v. s. strekningen fra den beskrevne grenselinjes utgangspunkt til Grunntjønnen og Langen. Disse setereiere vedtok ved sin underskrift «at merket går efter de ovennevnte punkter for såvidt de grenser mot deres eiendommer». Forøvrig heter det i kontrakten at «gårdene Berg og Gruen ene tilhører den skov og mark som befinnes innenfor den beskrevne linje til vest mot Langsfjellet kallet».

Av de strekninger som efter kontrakten av 1837 tilhørte opsitterne på Rød blev ved en kontrakt av 16. mars 1840 og 4. mai 1854 (dok. 98) utskilt et skogstykke som blev tillagt de gårdbrukere i Tolga som hadde setrer i Milskiftåsen. Disse gårdbrukere hadde, efter hvad kontrakten opplyser, for omtrent 30 år siden kjøpt setervoller i Milskiftåsen av opsittere på Rød. Såvidt det kan sees av grensebeskrivelsen, går den strekning som ved denne kontrakt blev tillagt Tolgensopsitterne, ikke op i selve Langsfjellet.

Den 20. november 1845 blev det mellem endel opsittere i Dalsbygden inngått en overenskomst om å gå til saksanlegg i anledning av at «en stor del av opsittere i Tolgen i de siste forløpne år og især i det inneværende år har foretatt sig åvirkning på Langsfjellet kallet på Røds og Dalsbygdens strekninger, med slått og mosetak» (dok. 46 nr. 127). Dette saksanlegg blev imidlertid ikke iverksatt fra Dalsbygdingenes side, idet de for sitt vedkommende sluttet forlik med Tolgensopsitterne (jfr. nedenfor). Derimot gikk opsitterne på Rød (Thore Nilsen Rød m. fl.) til saksanlegg mot Tolgensopsitterne (Thore Engebretsen Rytterplass m. fl.) og denne sak blev behandlet på åstedet i 1846 (dok. 46 nr. 131). Under åstedbehandlingen lot saksøkernes sakfører tilføre protokollen at delelinjen i Langsfjellet mellem opsitterne på